

פנינים יקרים אמרות טהורות והדרכות ישרות שנשמעו מפי מזן רבינו ראש הישיבה שליט"א

פרשת שלח תשפ"ג

בנישאות מזן רבינו ראש הישיבה שליט"א

מה בין קרח לדתן ואבירם

לחק עולם) לבאר מה שאמר משרע"ה לא חמור אחד מהם נשאתי (טז טו), וז"ל כלומר אני גרמתי להם זאת, שעל ידי שלא לקחתי מהם, זה גרמה להם שחטאו, שאם נהייתי מהם היה מגין עליהם זאת לבלתי יחטאו, עכ"ל, ונראה כי זה הביאור בזה שבא לגלות לנו הפסוק שיש בחינה שממונו של אדם מעמידו על רגליו, חזינן בממונם של אנשי המחלוקת הלז, שאם היו מהנין את משה רבינו היה מגין עליהם וזכותו, והיה מעמידם על רגלם.

הוא אשר המית את קרח כי בטח בעושרו ונפל

וביתר שאת יש להסמיק לזה, כי עיקר מחלוקתו של קרח היה מפני שהממון של קרח לא העמידו על רגליו, וכדחזינן בכלי יקר (דברים יא ו, עה"פ ואת כל היקום אשר ברגליהם), וז"ל ונראה שבגנות קנין הממון הוא מדבר כי הוא הפחות שבכל ארבע מעלות שמנה הרמב"ם (בשמונה פרקים) והם החכמה והגבורה והעושר והעושר כי כולם דבוקים באדם, והעושר חוץ ממנו, כי החכמה מקורה בראש ובמוח ולב, והגבורה מקורה בלב כי מי שהוא רך הלב אינו גבור, אבל העושר דבוק ברגלו כי יתרון ארץ בכל היא (קהלת ה ח) והארץ מדרס לרגליו ודין הוא שיהיה הפחות שבכולם ויהיה נתון תחת ממשלת האדם לעשות בממונו מה שירצה, אבל לסוף מוחלפת השיטה שממונו מתגבר עליו אל כל אשר יחפוץ יטנו ועלה מן הארץ משפל מצבו כאשר יקום איש על רעהו כך יקום ממונו עליו ושליט בו ומעבירו על דעתו ועל דעת קונו, לכך קראו היקום אשר ברגליהם כי זה העצב נבזה האחוז בחבלי בו ונתון תחת כפות רגליו הוא היקום אשר יקום עליו למשול בו, וכאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש (דברים כג כו), כך קנין זה מביא את בעליו בסכנות רבות והוא אשר המית את קרח כי בטח בעושרו ונפל, לכך קרא לממונם של קרח ועדתו היקום אשר ברגליהם, עכ"ל.

ביאור מה ראה קרח שנתנאה בעושרו

ונראה לבאר מה שכתב בכלי יקר והוא אשר המית את קרח כי בטח בעושרו ונפל,

לפי שמדרך העולם כאשר תבקע האדמה כמו שנעשה פעמים רבים ברעש תשאר פתוחה, גם ימלא הבקע מים ויעשה כאגמים. אבל כאן נפתח ונסגר מיד, כאדם הפותח פיו לבלוע ויסגור אותו אחרי בלעו, זה הדבר נתחדש ביום ההוא כאלו הוא נברא מאין.

והגאון רבי יהונתן אייבשיץ כתב הטעם במה שנסגרה פתח הארץ, ולא נודע כי באו אל קרבנה, היינו מפני שקרח עשיר היה (כמבואר בפסחים דף קיט.), וכיון שנכנס בארץ של רכוש, כמו שנאמר (טז לב) ותבלע אתם ואת בתיהם ואת כל האדם אשר לקרח ואת כל הרכוש, ולא רצה הקב"ה שייקחו האנשים את ממונו ליהנות בהם נפש כל חי, על כן לא ידע איש את מקום בליעתו, והוא כעין ציווי הכתוב בעיר הנדחת ולא ידבק בידך מאומה מן החרם (דברים יג יח).

וקשה בזה שהרי אחר שיצאה אש מאת ה' ותאכל את החמישים ומאתים איש מקריבי הקטרת, ציווה הקב"ה את מחתות החטאים האלה בנפשם ועשו אתם רקעי פחים צפוי למזבח, והטעם לזה נאמר שהוא זכרון לבני ישראל שלא יהיה קרח וכעדו, הרי לנו כי אדרבה טוב הוא לישראל שיהיה ממון קרח ועדתו נצבים ומונחים לפניו, וכאשר יראה את הממון נמצא במצב ההוא, יידע נאמנה שלא יהיה קרח וכעדו, ויש לעיין מה בין בליעת האדמה שלא השאירה רושם היכן הממון, ואילו מחתות החמישים ומאתים איש, נשאר לדורות עולם.

המחלוקת היתה תלויה בקדושת הממון של קרח ועדתו

עוד יש לעיין במה שנאמר (דברים יא ו) ואת כל היקום אשר ברגליהם, ופירש רש"י (שם ד"ה ואת) זה ממונו של אדם שמעמידו על רגליו, (ומקורו בגמרא פסחים קיט.), ויפלא שלא נמצא מקום אחר בתורה"ק לכתוב מה שממונו של אדם מעמידו על רגליו, כי אם בפרשתא שנשנית עונשו של עדת קרח ובליעת האדמה. ונראה הביאור בזה על פי מה שכתב בספ"ה"ק נועם אלימלך (בפרשתו, עה"פ ואני הנה נתתי כו

מחלוקת קרח ועדתו

ויקח קרח וגו' ורתן ואבירם וגו' (טז א). המחלוקת השנויה בפרשתו ידוע ושגור בפי כל עם ולשון על שמו של קרח, וכך הם משמעות הפסוקים וידבר אל קרח ואל כל עדתו (שם ד), קחו לכם מחתות קרח וכל עדתו (שם ו), ולא יהיה קרח וכעדו (יז ה), וכן כתב התנא במשנה (אבות פ"ה מ"ז) מחלוקת קרח וכל עדתו. לא זו בלבד אלא אף בליעת האדמה, מתייחסת על שמו, כמאמר הכתוב (לקמן כו ז) ותפתח הארץ את פיה ותבלע אתם ואת קרח, וכן הוא בגמרא (בבא בתרא דף עה, סנהדרין קי) תא אחויו לך בלועי קרח.

במשנה תורה

לא נזכרו כי אם דתן ואבירם

ויש להקשות בזה טובא; א. הנה בחומש דברים (יא ו) בפסוקים דפרשת היראה כתוב ואשר עשה לדתן ולאבירם, בני אליאב בן ראובן, אשר פצתה הארץ את פיה, ותבלעם ואת בתיהם ואת אהליהם ואת כל היקום אשר ברגליהם בקרב כל ישראל, הרי שזכר רק האנשים הטפלים לקרח, שהם דתן ואבירם, ואילו קרח עצמו לא נזכר כלל שנענש בזה. וכבר עמד בזה הרמב"ן (שם) במה שלא הזכיר הכתוב את עונש קרח, ותירץ שם כי עונשו של קרח ועדתו היה במה שיצאה אש מלפני ה' ותאכל אותם, שהוא אזהרה ועונש לדודות לכל אחד שיקטיר קטרת זרה, לכן לא נזכרה באותות המדבר, כמו האות אשר עשה לדתן ולאבירם בני אליאב בן ראובן אשר פצתה הארץ את פיה ותבלעם ואת בתיהם, שהוא אותות המדבר דייקא.

סתירה אם יש ללמוד מוסר השכל מממונם של קרח ועדתו

עוד יש להקשות בהקדם מה שאמר משה רבנו ואם בריאה יברא ה' ופצתה האדמה את פיה ובלעה אתם (טז ל), וכתב הרמב"ן (שם) בזה דאף שבקיעת האדמה אינה בריאה מחודשת, אולם מה שפתחה הארץ כמעשה פה לבלוע אותם, הוא חדוש שלא נהיה מעולם.

אליאב, אזי תשובתם היתה ויאמרו לא נעלה, וכן בעת שלקחו המאתיים וחמשים איש את המחנות, כאשר אסף קרח את כל העדה פתח אהל מועד, הם נשארו בביתם ולא באו לקחת חבל וחלק בויכוח.

ונראה כי בזה יתיישב שפיר מה דכתבה התורה"ק במשנה תורה, את עונש של דתן ואבירם דייקא, להודיע ולרמוז שאחרי ככלות הכל רק האנשים אלו (שהיו שותפים למחלוקת לא להם), הם הם הנשארים לדיראון עולם.

עוד מיושב בזה שפיר מה דהקשינו לעיל, כי ממון דתן ואבירם נכנסו לארץ ולא נשאר מהם זכר, ואילו ממון המאתיים וחמשים איש נעשו ריקועי פחים למזבח, ולדברינו הנ"ל ניחא, כי אה"י מאנשים שבאו לשמוע מהו טענת משה נגד קרח, הם ראויים שיהיה ממונם ומעשיהם זכרון לבני ישראל שלא יהיה קרח וכעדתו, שהרי באו ושמעו מה יש בטענות האחרים, אך דתן ואבירם שנשאר בבית, אינם ראויים שילמדו כלל ישראל ממונם הוראה למעשה, על כן נשארו הם וכל היקום אשר ברגליהם שלא זכו להעלותן תחת האדמה.

וזה יש לרמוז מה שכתב רש"י במשנה תורה (יא ו) בקרב כל ישראל - כל מקום שהיה אחד מהם בורח, הארץ נבקעת מתחתיו ובוולעתו, אלו דברי רבי יהודה. אמר לו רבי נחמיה, והלא כבר נאמר (במדבר טו לב) ותפתח הארץ את פיה, ולא פיתיה. אמר לו, ומה אני מקיים בקרב כל ישראל. אמר לו שנעשית הארץ מדרון כמשפך, וכל מקום שהיה אחד מהם [בורח] היה מתגלגל ובא עד מקום הבקיעה, עכ"ל, ויפלא כי מה ענין זה לחומש דברים, היה לו להזכירו בפרשת קרח, אמנם לפי הנ"ל ניחא שפיר, כי דייקא כאן במשנה תורה שזכרה רק חטאם של דתן ואבירם, ולא קרח ועדתו, גילתה לנו התורה הלשון 'בקרב כל ישראל', להודיע כי היו אנשים שברחו ולא הגיעו למעמד הקטרת של המאתיים וחמשים מחתות, והם הם הנזכרים לרעה בפרשה זו.

אמנם קרח שהגיע לשמוע את הטענות נגדו, זכה שבניו עשו תשובה ושלשלת גדולה יוצאה ממנו, שמאל ששקול כנגד משה ואהרן, וכ"ד משמרות עומדות לבני בניו כולם מתנבאים ברוח הקודש, (ועיין עוד בגמרא סנהדרין דף קי, שנחלקו האמוראים אם קרח עצמו נבלע, או היה מבין השרופין, או שלא היה כלל בין שניהם), ויה"ר שנוכה להיגאל בזכות אשר נרבה אהבת חנם הין כלל ישראל, ונבנה בית מקדשינו ותפארתנו במהרה בימינו, אמן.

וכמו שכתב רש"י (טו א) ומה ראה קרח לחלוק עם משה, נתקנא על נשיאותו של אליצפן בן עוזיאל שמינהו משה נשיא על בני קהת על פי הדבור. אמר קרח, אחי אבא ארבעה היו, שנאמר (שמות ו, יח) ובני קהת וגו'. עמרים הבכור נטלו שני בניו גדולה, אחד מלך ואחד כהן גדול, מי ראוי ליטול את השניה, לא אני שאני בן יצהר שהוא שני לעמרם, והוא מנה נשיא את בן אחיו הקטן מכולם, הריני חולק עליו ומבטל את דבריו. ושוב היה בא בטענות על פסקי הלכות שקבל משה מפי הגבורה, ושאלו תלית שכולה תכלת מהו שתהא פטורה מן הציצית, בית מלא ספרים מהו שיהא פטור מן המזוזה וכן הלאה.

ובדרך עבודה ביאר בחתם סופר (פרשתן תקס"א) את פולגת משה וקרח, וז"ל ובקשתם גם כהונה, ג' במסרה; הכא, ואידך ובקשתם משם את ה' אלקיך (דברים ד), ובקשתם אותי ומצאתם (ירמיה כט יג), לומר כל המתגאה השכינה מתרחקת, אדרבא כל שהקב"ה משפיע לו טובה צריך הוא להשפיל עצמו, וזהו אתם בקשתם גם כהונה, והגבהתם עצמיכם ובקשתם משם את ה' אלקיכם, בתמיה וכי בזאת תמצאון אותן.

אמנם דתן ואבירם לא היה להם טענה שיטה ומשנה סדורה, אלא היו ובאים מתייצבים היכן ששייך ללחום נגד משה, וכמו שדרשו בגמרא (מגילה דף י"א) הוא דתן ואבירם (במדבר כו ט), הן ברשען מתחילתן ועד סופן, ע"כ, וכן חזינן שנחלקו על משה רבינו בכל עת מצוא, וכמו שכתב רש"י על הפסוק (שמות ב יג) והנה שני אנשים עברים נצים, וז"ל דתן ואבירם הם שהותירו מן המן, עכ"ל, ומקורו במדרש (שמ"ר א) וכדאינתא התם בזה הלשון: קראם נצים על שם סופן. הם שאמרו דבר זה, הם שהותירו את המן, הם שאמרו: נתנה ראש ונשובה מצרימה (במדבר יד), הם שהמרו על ים סוף, דבר אחר: נצים - שהיו מתכוונים להרוג זה את זה, ע"כ.

קרח בא לשמוע את טענות משה, משא"כ דתן ואבירם

לא זו בלבד, אלא חילוק נוסף מצינו ביניהם, כי כאשר אמר משה לקרח זאת עשו קחו לכם מחתות קרח וכל עדתו וגו', וכל אריכות הפרשה השנויה שם, אכן עשו כאשר צוה משה, ויקחו איש מחתתו ויתנו עליהם אש וישימו עליהם קטרת ויעמדו פתח אהל מועד ומשה ואהרן, הרי שהיה להם סיבה למחלוקת ובאו לשמוע ולראות מה הצד השני סובר, אך דתן ואבירם כאשר שלח משה לקרא לדתן ולאבירם בני

ובאמת יש מקור וסמך לזה בדברי המדרש (שמ"ר לג ה) אמר לו הקדוש ברוך הוא (לקרח) מפני שיש לך עושר אתה מתגאה נבחר שמו של משה מכל עושרך של כסף ושל זהב, ע"כ, והביאור בזה יש לומר בהקדם מה דאינתא בגמרא (נדרים לח). אמר רבי יוחנן אין הקדוש ברוך הוא משרה שכינתו אלא על גבור ועשיר וחכם, ועניו, וכולן ממש (אנו למדין ממה שהיה כן אצל משה) וכו', (מהיכן ילפינן ממש, שעל הרב צריך להיות -) עשיר; (ממה שנאמר) פסל לך, (ודרשינן) פסולתן שלך יהא, ע"כ, וביאר אאמו"ר זיע"א הטעם בזה על פי מה שאמרו בגמרא (בכורות דף ה) אין לך כל אחד ואחד מישראל שלא היו עמו תשעים חמורים לובים טעונים מכספה וזהבה של מצרים, ע"כ, והנה אמרו בגמרא (סוטה דף יג) תנו רבנן, בא וראה כמה חביבות מצות על משה רבינו, שכל ישראל כולן נתעסקו בביזה, והוא נתעסק במצות שנאמר חכם לב יקח מצות וגו', ע"כ, ואם לא היה מתעשר מפסולתן של לחות, נמצא שמשו רבנו מנהיגם של ישראל היה עני, ואילו כל בני ישראל שהם התלמידים עשירים, וכיון שיהיה תלוי בהם לכדי מחייתו, יש לחשוש מליצני הדור שיפקקו בהנהגתו.

קרח לא רצה לחלוק על תורתו וענותנותו של משה רבינו

ועל פי דבריו הקדושים, יש לומר כי קרח שפקח היה, הבין בדעתו כי אין לו מה להתגאות נגד משה בחכמה שנאמר בו (יב ח) פה אל פה אדבר בו, או בענוה שנאמר בו (שם א) והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה, אמנם בעשירות, הרי אמרו בגמרא (פסחים דף ק"ט) אמר רבי [ברבי] חנינא שלש מטמוניות הטמין יוסף במצרים, אחת נתגלה לקרח, ואחת נתגלה לאנטונינוס בן אסוירוס, ואחת גנוזה לצדיקים לעתיד לבא, ע"כ, וכן אינתא בירושלמי (סנהדרין פ"י ה"א) רב אמר קרח עשיר גדול היה, תיסברין (אוצר) של פרעה נגלה לו בין מגדול ובין הים, ע"כ, ובהו סבר קרח שיכול לבוא להתגאות על משה שהוא ראוי יותר להנהיגה מכח עשירותו, אמנם אך גם בזה נדחה, וזהו הכונה במה שכתב הכלי יקר והוא אשר המית את קרח כי בטח בעושרו ונפל.

קרח היה לו מהלך שיטה ומשנה סדורה מדוע חולק על משה, משא"כ דתן ואבירם

אמנם חילוק גדול מצינו בין קרח לדתן ואבירם, דהנה קרח בא עם טענות כלפי משה,